

2.1 Referat fra Retslægerådets temamøde om retspsykiatri onsdag den 20. maj 2015 kl. 13.00, afholdt på Aarhus Universitetshospital, Risskov

I mødet deltog indlægsholderne:

Retslægerådets næstformand, klinikchef Mette Brandt-Christensen
(velkomst)

Overlæge Kirsten Nitschke, Aarhus Universitetshospital, Risskov.
Mentalundersøgelser i Danmark i et historisk perspektiv samt
aktuel status vest for Storebælt

Ledende overlæge Dorte Sestoft, Justitsministeriet, Retspsykiatrisk
Klinik, medlem af Retslægerådet. Mentalundersøgelser ved
Retspsykiatrisk Klinik i et historisk perspektiv samt aktuel status
øst for Storebælt

Statsadvokat Jens Røn, Rigsadvokaten. Anklagemyndighedens
overvejelser

Overlæge Jens Lund, medlem af Retslægerådet. Retslægerådets
vurderinger 2012

Derudover deltog et antal psykiatere samt dommere og advokater,
nuværende og tidligere medlemmer af Retslægerådet, et antal af
rådets sagkyndige samt medarbejdere fra rådets sekretariat og andre
institutioner.

Temamødets emne

Formålet med temamødet var at sætte fokus på udarbejdelse af
mentalundersøgelser i et historisk og aktuelt perspektiv, ligesom
der blev sat fokus på anklagemyndighedens overvejelser samt
Retslægerådets vurdering af de erklæringer, der i 2012 har været
forelagt rådet til udtalelse.

Klinikchef Mette Brandt-Christensen bød velkommen til de fremmødte og præsenterede Retslægerådet og rådets rolle i de retspsykiatriske sager. Rådets opgave er blandt andet at sikre en tilfredsstillende kvalitet i behandlingen af sagerne. Sagerne forelægges skriftligt, og rådets funktion er rådgivende. Af Rigsadvokatens meddelelse 5/2007 fremgår det, i hvilke tilfælde en sag forelægges for Retslægerådet. I udfærdigelsen af mentalerklæringen er det lægens opgave at vurdere tilstand nu og på gerningstidspunktet, og 'hjemmestrikkede' foranstaltninger bør undgås. Antallet af afsagte foranstaltningsdomme er stigende, men denne stigning modsvares ikke af en tilsvarende stigning i antallet af sager, som forelægges for Retslægerådet til udtalelse. Ved forelæggelse af sager for rådet skal mentalerklæringen være af nyere dato og højst ½ år gammel. I tilfælde af uenighed med den erklæringsskrivende læge korresponderer Retslægerådet altid med den pågældende overlæge, og i tilfælde af intern uenighed blandt rådets sagkyndige i rådet kan der afgives dissens, hvilket dog sker forholdsvis sjældent.

Overlæge Kirsten Nitschke redegjorde for den historiske udvikling inden for området med særligt udgangspunkt i Betænkningen fra 1946 om de retslige undersøgelser i straffesager, hvor man blandt andet drøftede kvalitet af og tidsforbrug til mentalerklæring og måtte konkludere, at speciallæger i psykiatri ved hospitalerne leverede de mest fyldestgørende erklæring, men først og fremmest skulle varetage behandlingsopgaver, hvorfor erklæringerne måtte udføres i fritiden mod særskilt honorering og måtte fortsat overlade nogle til embedslægerne, der havde mindre psykiatrisk uddannelse.

I Vestdanmark foretages mentalundersøgelser i dag i henhold til centeraftale indgået med regionerne (daværende amter i 2001) i de retspsykiatriske afdelinger i Middelfart, Risskov og Ålborg. I Region Midt og Nord undersøges de unge 15-17-årige i Ungdomspsykiatrien, Risskov (efter januar 2012). Det samlede

antal undersøgelser har vist sig væsentlig større end forventet ved indgåelse af centeraftalen. Dertil er der kommet betydelig flere behandlingsopgaver i retspsykiatrien såvel som den øvrige psykiatri, som speciallægerne først og fremmest har skullet varetage. Det har betydet fortsat mangel på speciallægeressourcer, og det har været svært at overholde aftalte sagsbehandlingstider trods forskellige tiltag, blandt andet brug af eksterne lægekonsulenter.

Data vedrørende udviklingen efter indgåelse af centeraftalen blev gennemgået.

Forskellige udfordringer ved opgavens forankring i regionspsykiatrien blev drøftet, herunder brug af "minimalerklæringer".

Ledende overlæge Dorte Sestoft redegjorde for Retspsykiatrisk Kliniks status. Klinikken hører umiddelbart under Justitsministeriet, administrativt under Rigsadvokaten, og har til opgave at udfærdige retspsykiatriske erklæringer samt bedrive forskning. Klinikken råder over 3, snart 4, overlæger samt 4 speciallæger fra behandlingspsykiatrien på deltid. Derudover er der blandt andet tilknyttet psykologer og socialrådgivere, i alt 22 personer. Klinikens optageområde er hovedstadsregionen samt ambulante observander fra hele Sjælland. Klinikens oprindelige optageområde er for nylig udvidet med Sjælland og Lolland-Falster, og sagsantallet er stigende, men mere end det udvidede optageområde kan forklare. Det kan eventuelt skyldes en lavere tærskel for, hvornår der mentalundersøges. Der lægges stor vægt på kvaliteten af de udarbejdede erklæringer. Konklusionerne skal være velbegrundede og svarende til Rigsadvokatens meddelelse 5/2007. Kvaliteten af erklæringerne sikres ved, at de udarbejdes efter en fast fremgangsmåde med fordeling blandt sagsbehandlere, socialrådgivere, læger og psykologer. I komplicerede sager supplerer speciallæger hinanden, og forvaringssager varetages kun

af klinikkens overlæger. Kvalitetssikringstiltag omfatter konferencer, læsegrupper, fast disposition, faste konklusioner (rigsadvokatens), en tjekliste samt anvendelse af "modelerklæringer".

Statsadvokat Jens Røn gennemgik 3 punkter af relevans for dagens emne

- Retspsykiatrisk Klinik omstrukturering
- Opfølgning på rapport fra Justitsministeriet udarbejdet af arbejdsgruppe vedrørende mentalundersøgelser
- Kommende revision af Rigsadvokatens meddelelse 5/2007

Siden 1. januar 2013 har Retspsykiatrisk Klinik hørt administrativt under Rigsadvokaten. Optageområdet blev i april 2013 udvidet med Nordsjælland, og fra 1. april 2015 modtager klinikken observander fra hele Sjælland. Det har vist sig, at klinikkens sagsbehandlingstid er hurtigere end politikredsenes løsninger. I 2012-13 var klinikken dyrere end regionerne, men med udvidelsen er klinikkens 'stykpris' på mentalerklæringer den samme som regionernes. For så vidt angår kvaliteten af erklæringerne har Retslægerådet i en enkelt undersøgelse givet udtryk for, at rådet lidt sjældnere erklærer sig uenig i klinikkens konklusioner end i øvrige centres konklusioner – 20 % mod 35 %. Justitsministeriets arbejdsgruppe vedrørende mentalerklæringer har resulteret i anbefalinger vedrørende sagsgange og efterspørger en effektiv metode til at få et bud på (fortsat) foranstaltning i form af supplerende erklæring, 'minierklæring' eller udtalelse. Dette må bero på en drøftelse med Retspsykiatrisk Klinik og regionerne i Vestdanmark. Endelig er der en ny version af Rigsadvokatens meddelelse nr. 5/2007 på vej. Den adskiller sig fra den forrige i opbygning og med anbefalinger fra arbejdsgrupper inden for statsadvokaten og anklagemyndigheden. Eventuelle input er velkomne.

Overlæge Jens Lund præsenterede en undersøgelse af mentalerklæringer forelagt for Retslægerådet i 2012 og redegjorde for baggrunden for undersøgelsen. Antallet af afsagte foranstaltningsdomme er stigende, mens antallet af mentalerklæringer, som forelægges for Retslægerådet, er stagneret. Igennem nogle år har det været opfattelsen, at kvaliteten af de forelagte erklæringer er nedadgående. Undersøgelsen er en gennemgang af samtlige mentalerklæringer (A1-sager) forelagt for Retslægerådet i første halvdel af 2012, hvor de enkelte erklæringer inddeles efter erklæringens kvalitet og fordelt på deres oprindelsessted defineret som 4 klinikker (3 centre i Vestdanmark og Justitsministeriet, Retspsykiatrisk Klinik i Østdanmark) og 4 'øvrige' i henholdsvis Vestdanmarks regioner og Storkøbenhavn/Sjælland. Jens Lund gennemgik Retslægerådets arbejdsform, ifølge hvilken sagen sendes til tre sagkyndige efter tur. Første sagkyndige skriver udkast til udtalelse, og de øvrige erklærer sig enige eller kommenterer. De fleste sager behandles ved en enkelt rundsending, mens nogle sendes rundt igen til én eller flere sagkyndige. I nogle få tilfælde er sagerne komplicerede og må vurderes af andre eksperter, og i ganske få sager afgives der dissens, skønt der i Retslægerådet tilstræbes diskussion til enighed. Der er store regionale forskelle på, hvor mange af klinikkernes mentalerklæringer der sendes til Retslægerådet af anklagemyndigheden. Dette beror på tradition, ligesom der er forskel på, om politikredsene får udført mentalundersøgelser hos klinikerne eller ved speciallæge. Ved inddelingen af mentalerklæringerne efter kvalitet placerer erklæringerne fra Retspsykiatrisk Klinik sig i spidsen med hensyn til helhed og konklusioner. Derefter kommer klinikerne i Risskov, Aalborg og Middelfart, mens de øvrige steder placerer sig nederst. Flest tilbagesendelser fra Retslægerådet på grund af mangelfuld mentalerklæring sker der blandt erklæringer udarbejdet øvrige steder på Sjælland. Af undersøgelsen fremgår det også, at der ved anbefaling af særforanstaltning er uoverensstemmelse mellem

mentalerklæringen og Retslægerådet i 30 % af de undersøgte sager, eller, såfremt tilbagesendte sager medregnes, i op imod 40 % af de forelagte sager. Jens Lund konkluderede herefter, at forventningen om mentalerklæringernes vigende kvalitet kan anses for at være dokumenteret og bemærkede, at Retslægerådet ser 20 % af de udarbejdede erklæringer, hvoraf rådet er uenig med 40 %. Dette giver stof til eftertanke med hensyn til de 80 % af erklæringerne, som ikke forelægges for rådet. Ligeledes giver det stof til eftertanke, hvordan ressourcerne på området beregnes og fordeles. Retspsykiatrisk Klinik har, alle udgifter til administration, forskning mv. iberegnet, hidtil udarbejdet de dyreste mentalerklæringer og har med god grund også været førende inden for kvaliteten af erklæringerne. Med det udvidede optageområde er der dog udsigt til øget pres på klinikkens økonomi – i lighed med landets øvrige klinikker. Hertil bemærkede Dorte Sestoft, at der er iværksat tiltag for at imødekomme kravet om udarbejdelse af flere mentalerklæringer.

Fra salen blev det bemærket vedrørende bekymringen for kvaliteten af de 80 % sager, som ikke forelægges for Retslægerådet, at det sandsynligvis er de mest komplicerede 20 % sager, som forelægges for rådet. Der er dermed håb om, at der er færre "forkerte" konklusioner/domme blandt de ikke-forelagte sager end blandt de forelagte. Der var ligeledes spørgsmål til rådets holdning vedrørende mentalobservationer af børn og unge, hvorvidt observationer burde foretages af børne-/ungepsykiater, eller om de kunne foretages af voksenpsykiater. Mette Brandt-Christensen svarede, at rådet ikke har taget endelig stilling til spørgsmålet. En mentalerklæring udarbejdet af voksenpsykiater afvises ikke af rådet, men der udpeges børne-/ungepsykiater i de sager, hvor det skønnes nødvendigt. Fra dommerside blev der forespurgt, om anklagemyndigheden i lyset af antallet af 'forkerte' domme overvejer at forelægge flere sager for Retslægerådet. Fra anklagerside blev der svaret, at det er et spørgsmål om

proportionalitet, og at klare erklæringer i mindre sager ikke forelægges. Det blev bemærket, at en tidligere undersøgelse i lighed med den aktuelt præsenterede havde vist, at antallet af foranstaltningsdomme stiger, samtidig med at antallet af forelæggelse af sagerne for Retslægerådet stagnerer. Ved den lejlighed havde anklagemyndigheden oplyst, at tidshensyn gjorde sig gældende, ligesom man dengang skønnede, at kvaliteten af erklæringerne var blevet bedre. Fra salen blev der indskudt en bemærkning om, at der laves for mange retspsykiatriske undersøgelser. Sekretariatsleder Henning Hansen spurgte anklager Jens Røn om, hvor langt anklagemyndigheden er fremme med digitalisering og eventuel digital forelæggelse af sagerne for Retslægerådet og efterlyste samtidig en aktuel Rigsadvokatmeddelelse vedrørende de sager, der forelægges rådet til udtalelse i henhold til Kriminalloven for Grønland, der trådte i kraft den 1. januar 2010. Jens Røn svarede, at digitaliseringen ikke kommer i den nærmeste fremtid. Spørgsmålet om en Rigsadvokatmeddelelse i relation til Kriminalloven for Grønland ville blive undersøgt nærmere. Kirsten Nitschke bemærkede til slut, at mødet mellem de 4 centre havde været udbytterigt og kan tjene som gensidig kvalitetskontrol.